Objavljeno na spletni strani *Slovenskenovice.si* (http://www.slovenskenovice.si)

V Brkinih so se nad zimo spravili škoromati

Objavljeno: 20.02.2012 10:00
Avtor: Primož Hieng

Šeme iz vasi Hrušica so tradiciji zveste že 700 let.

HRUŠICA – Ob farni cerkvi sv. Krizagona, ki zaključuje vas na robu Hrušice, so se že v sobotnem sončnem dopoldnevu zbrali hrušiški škoromati, ki so se spet temeljito pripravili na svoj vsakoletni obhod od hiše do hiše, od vasi do vasi. Na pustno soboto je bila brkinska pokrajina preprosto lepa. Snega še za vzorec ni, a to ni motilo pravega pustnega vzdušja. Fantje iz vasi so si razdelili vloge, naloga pa je znana in vedo, da morajo pregnati zimo in priklicati pomlad. Maske hrušiških škoromatov zakrivajo obraze, zapojejo harmonike in boben udarja svoj ritem, torej gremo z njimi skozi vas po ozkih ulicah Hrušice.

Najstarejše maske

Ko se mirna, zimsko pusta pokrajina Brkinov in Čičarije zazdi kot slika s črno-bele razglednice, v njeno tišino nenadoma plane razbijanje kravjih zvoncev, nato pa jo pobarvajo pisani trakovi, ki v slapovih lijejo in v rahlem vetru plapolajo z visokih kap škoromatov. Za oči, ki znajo gledati tudi s srcem, je ta prvi trenutek čaroben. Gledalcu najprej zastane dih, potem pa ga zagrabi, da bi stekel za kožuharji z zvonci in z njimi norel po vasi od vrat do vrat.

Tako kot druge izvirne pustne maske po svetu in na Slovenskem škoromati izvirajo iz predkrščanskih, poganskih časov, zato njihove starosti ni mogoče določiti. Pri tem se postavlja vprašanje, kje so izvori škoromatenja v Brkinih. Etnolog, prof. dr. **Janez Bogataj**, odgovarja, da izraza za našemljenca najdemo v oblikah »scaramatte« in »sgaravatte« že v 14. in 15. stoletju v čedadskih in videmskih arhivih v Italiji. Besedi imata nemški izvor in pomenita četni stražar. Sčasoma je izraz za ta pustni lik začel veljati za vse šeme v Brkinih, največ njegovih vizualnih lastnosti pa je ohranil lik škopita, ki ga nekje imenujejo tudi kleščar.

Hrušiški škoromati so se leta 1993 organizirali v sodobno etnološko skupino in začeli sami skrbeti za ohranjanje starodavnega običaja.

»Zaradi dveh omenjenih zapisov škoromati danes veljajo za prve in najstarejše omenjene maske na Slovenskem,« pravi **Danilo Fabjančič**, ki vodi skupino Hrušiški škoromati. »Čeprav so Brkini, hribovita pokrajina med Krasom, Istro in Kvarnerjem, od mesta prve omembe škoromata oddaljeni približno 100 kilometrov, so škoromati najmanj 700 let v istem prostoru ohranili tako ime mask kot tudi obred pustovanja.«

V Hrušici pravijo, da so bili škoromati nekoč razširjeni po vseh brkinskih vaseh. V strokovni literaturi in v ljudskem prepričanju prav vas Hrušica velja za nekakšno neuradno zibelko škoromatije. Prvi novejši zapisi o brkinskih škoromatih namreč opisujejo prav hrušiške škoromate in uporabljajo imena posameznih mask, ki jih še danes poznajo le v Hrušici.

Na turneji

»Prelomnica za sloves hrušiških škoromatov se je zgodila leta 1965, ko so prvič zapustili Brkine in se predstavili na ptujskem karnevalu,« pojasnjuje Fabjančič, ki na čelu povorke škoromatov nosi zastavo z njihovim napisom. »Kljub številnim strokovnjakom, ki so si hodili ogledovat škoromate v Hrušico, pa nam nobeden od njih ni pomagal pri ohranjanju ali nadgrajevanju dediščine in tako je običaj od začetka 90. let 20. stoletja počasi zamiral, vendar ni nikoli povsem izginil. Na pobudo domačinov so se hrušiški škoromati leta 1993 organizirali v sodobno etnološko skupino ter začeli sami po svojih močeh strokovno in sistematično skrbeti za ohranjanje starodavnega običaja. Prihodnje leto bomo slavili 20-letnico svojega organiziranega delovanja in na to se že zdaj pripravljamo.«

Ker se želijo držati tradicije, skrbno pazijo, da škoromatija ne bi postala samo razkazovanje na karnevalih. Na pustno soboto vedno ostajajo v domači vasi in ohranjajo staro pustno vzdušje. Obhodijo vso vas in vse vaške gostilne, pojejo, godejo, se zabavajo in veseljačijo.

Hrušiške maske ne škoromatijo samo v domači vasi in v bližnji okolici, saj so se pred kratkim vrnile iz Nemčije. Sodelovali so na jubilejnem 75. karnevalu v mestu Herbolzheim v nemški deželi Baden-Württemberg, tik ob meji s Francijo.

Na poti do Herbolzheima so se ustavili v mestu Diedorf pri Münchnu, kjer so muzeju mask podarili dve leseni lipovi maski, ki jih nosijo škoromati. Lastnik muzeja **Michael Stöhr** se je namreč poleti potepal po brkinskih krajih in prišel v Hrušico, kjer so mu pokazali maske, nad njimi pa je bil zelo navdušen. Dogovorili so se, da mu dve pripravijo za njegov muzej. V njem ima približno 6000 mask z vsega sveta, iz obeh Amerik, do Avstralije in Oceanije. Maske je izrezljal **Dušan Štrancar** iz Hrušice, ki že vrsto let z navdušenjem izdeluje maske in med drugim pravi, da jih poznajo celo v Clevelandu v ZDA in v daljni Avstraliji. Za rože iz belega, modrega in rdečega krep papirja skrbi domačinka **Neva Grandič**, ki v mesecih pred pustom ves prosti čas nameni temu delu. Težko bi prešteli vse cvetove, ki jih naredi prav za škoromate.

Galerija:

Ključne besede: pust, maske, Brkini, škoromati,

Povezane vsebine:
Šeme spet povezale stara beneška mesta
Šeme bodo preganjale zimo
Zaradi pustnih povork številne cestne zapore
Pustne šeme pregnale zimo, na vrata pa že trkajo padavine